

Hargita Megye Tanácsa

RO-530140 Csíkszereda, Szabadság tér 5. Szám

Tel.: +4-0266-207700, Fax: +4-0266-207703, info@hargitamegye.ro, www.hargitamegye.ro

Épített örökségünk védelmében

Hargita Megye Tanácsa évek óta jelentős összegeket különít el épített örökségünk védelmére. Külön programok születtek a műemlék, a faluképvédelem, székely kapu, házak szakszerű feltérképezésére és megőrzésére. A megyei önkormányzat régészek, építészek bevonásával kívánja megteremteni a szakszerű védelem lehetőségét. Hargita Megye Tanácsának célja a műemléktulajdonosokat terhelő, törvény előírta kötelezettségek tiszteletben tartása mellett az épített örökség megmentéséből és állagmegóvásából származó anyagi, turisztikai, kulturális előnyök kovácsolása. Ennek érdekében szakemberek, civilszervezetek közreműködésével, közép- és hosszútávú műemlékvédelmi stratégiában gondolkodva orvosoljuk megyénk műemlék-problémáit.

Az épített örökség integrált védelme csakis akkor lehetséges, ha a szakma, a politikum, a műemléktulajdonosok, a civilszervezetek összefogva megfelelő védelmi és megelőzési stratégiát dolgoznak ki. Ennek érdekében 2009 végén **Székelyföld épített öröksége; Faluképvédelem – út a jövőbe** címmel nagyszabású konferenciára és kerekasztal-beszélgetésekre került sor Hargita Megye Tanácsának székhelyén, amelyen közel 200 érdeklődő vett részt (polgármesterek, alpolgármesterek, urbanisztikusok, építészek, tanárok, civilszervezetek képviselői, műemléktulajdonosok, művészettörténészek).

A konferencia legfontosabb eredménye:

1. Szándéknyilatkozat aláírása, miszerint a döntéshozó politikum, az építész/örökségvédő szakma és a civil szféra együttműködik a székelyföldi értékek megőrzésében, ami azt jelenti, hogy: elkészülnek a településenkénti helyi védettségi listák és a helyi értékvédelmi rendeletek, folytatódik a Székely Ház pályázat, lépéseket tesznek a hagyományőrző, de korszerű faluképbe illő épületek megóvása érdekében, valamint az örökségvédelmi képzés, oktatás és a társadalom bevonása ügyében.

2. Cselekvési terv: az addigi eredmények (értékvizsgálatok, faluképvédelmi programok, egy-egy település értékőrző példája, megyei programok) beépítésével cselekvési terv készült az épített és táji értékek megőrzésére, melyben a szakma, a politikum és a civil szféra hosszútávú feladatai jól körvonalazhatóan szerepelnek.

3. Karta

A legfontosabb irányelveket - a nemzetközi karták mintájára - kartában fogalmazták meg a szakemberek.

A fentiek alapján elkészült **Hargita megye műemlékvédelmi stratégiája** <http://www.hargitamegye.ro/hirek/kozeleti-hirek/hargita-megyeben-keszult-el-az-oroszag-első-megyei-muemlekvedelmi-strategiaja.html>, valamint az **Épített örökségvédelmi stratégiája** is (amely megvitatás és előterjesztés előtt áll; alább egy részlet):

„A jövőkép része kell legyen az az érték- és identitástudat, mely számára fontos és elismert tényező az épített örökség, tágabb értelemben a helyi kötődés. Ily módon az épített örökség részt vállalhat a megyei, régiós, helyi arculat kialakításában.

A jövőkép szempontjából fontos megállapítani, hogy tágabb régióknak is, ezen belül szűkebb közösségünknek is komolyabb esélyt jelent az önazonosság megfogalmazása, mint a globalizált értékrendben felvenni a versenyt a fejlettebb Európával.”

Műemlékvédelmi program

A program célja Hargita megye területén található A és B kategóriás műemlékeken elvégzendő rehabilitálási és konzerválási munkálatok támogatása/résztámogatása, beleértve a tervezési költségeket is, amelyre bármely műemléktulajdonos (jogi- és magánszemély) benyújthatja igényét.

2008-tól 2015-ig 125 pályázat kapott pozitív elbírálást, ami összesen 1 661 264 lej támogatással járt. Ezzel az összeggel Hargita Megye Tanácsa 55 Hargita megyei műemlék felújításához járult hozzá - 26 római katolikus templom, 8 református templom, 1 ortodox templom, 9 unitárius templom és 11 magántulajdonban lévő műemlék. 2016-ra a program keretösszegének megduplázásáról döntött a megyei testület, így idén 600 000 lejjel támogatja a megyei tanács a Hargita megyei műemlékek rehabilitálási és konzerválási munkálatait.

A csíkszelnei Szent János templom felújítási munkálatai

A székelyderzsi unitárius erődtemplom falképeinek restaurálása

A szentábrahámi református templom orgonájának restaurálása

A csíkszeredai Endes kúria felújítási tervének résztámogatása

A homoródszentmártoni Ugron kúria felújítási tervének résztámogatása

Hiteles székely szimbólumok nyomában

Előszeretettel használunk szimbólumokat, előszeretettel azonosulunk jelképekkel, melyeket sajátunknak vélünk, identitástudatunkat erősítik, de igen ritkán vagyunk tudatában eredetüknek, amely hitelességüket igazolná. Szimbólumaink megbízhatóságának tisztázását szakemberekre hárítjuk, rájuk ruházva egyúttal a felelősség kérdését is, holott közös ügyünk ez, mindannyiunk közös ügye. A tisztánlátás, értékeink ismerete elengedhetetlen kulturális identitásunk megőrzése, valamint az iránymutatás szempontjából. Ennek a felismerésnek a jegyében, Mihály János történész kezdeményezésére, Hargita Megye Tanácsa külön programot indított a székely történelmi szimbólumok összegyűjtésére, népszerűsítésére, azok ünnepnapokon való használatának szakmai megalapozására. Kovászna Megye Tanácsa partner ezen célkitűzések megvalósításában.

A történelmi szimbólumok népszerűsítését megelőző kutatómunka elvégzésére 2009. szeptember 24-én megalakult a Székely Címer-, Pecsét- és Zászlótörténeti Munkacsoport, amelyben olyan elismert szakemberek tevékenykednek, mint Mihály János (a csoport koordinátora) és Zepeczánér Jenő történészek Székelyudvarhelyről,

Pál-Antal Sándor történész Marosvásárhelyről, illetve Szekeres Attila heraldikus Sepsiszentgyörgyről.

A program célja a kutatások támogatása mellett, a szimbólumaink minél szélesebb körben történő népszerűsítése:

- *Címer és pecsét a Székelyföldön* vándorkiállítás;
- *Székely történelmi zászlósr* bemutatása;
- *Kiadványok*: a kiállítások katalógusai mellett a *Székelyföld címerei* – kisiskolásoknak szóló kifestőskönyv, *Jelképek a Székelyföldön – Címerek, pecsétek, zászlók* című 2011-ben megjelent tanulmánykötet.

Székelydália: freskórészlet, egyesített régi és új székely címer ?!, XV. század vége.

Székely történelmi zászlók:

Székely kapu program

2009 tavaszán Harghita Megye Tanácsa belépett a Kőlik hagyományőrző egyesületbe annak érdekében, hogy megyei szintre terjeszthesse Kovács Piroska máréfalvi tanítónő több évtizedes „tűzoltó” munkáját, és megmentésre kerüljenek az értékes székely kapuk.

A közös munka eredményeként elkezdődött a megye székely kapuinak felleltározása is adatlapokkal és fotókkal. Ezt a munkát a megyében működő múzeumok néprajzosaival, illetve hagyományőrző egyesületek bevonásával sikerült elindítani - **8**

települést mértek fel a Fiság mentén, 3-at Gyergyó és 16-ot Csík térségében, összesen **837 nagy kötött kapu adatlapja** készült el.

2014-ben a Bethlen Gábor Alap jóvoltából 3 millió forintot sikerült székely kapuk megmentésére fordítani. Ebből az összegből 5 neves (3 csíki és 2 udvarhelyi), szinte 200 éves kapu felújítását sikerült elvégezni.

Legutóbb - 2015-2016 – nagyobb támogatási keret állt a rendelkezésre, így 8 csíki, 8 udvarhelyi és 1 gyergyói típusú kapu felújítása válhatott valóra.

Felújított kapuk a megyei program keretében:

2009-ben - 5 kapu – 23 000 lej értékben (Fenyéd, Bögöz, Zetelaka, Boldogfalva, Máréfalva)

Bögöz - Mugeni

- Poartă cioplită cu coloană ridicată în anul 1907, anul reabilitării: 2009.
- Faragott oszlopos kapu 1907-ből, a felújítás éve 2009.
- Carved gate with column built in 1907, rehabilitation year: 2009.

Felsőboldogfalva - Feliceni · · · ·

- Poartă cioplită cu coloană ridicată în anul 1904, anul reabilitării: 2009.
- Faragott oszlopos kapu 1904-ből, a felújítás éve: 2009.
- Carved gate with column built in 1904, rehabilitation year: 2009.

2010-ben – 3 kapu – 17 940 lej értékben (Lengyelfalva (új), Árvátfalva, Csíkszépvíz)

Árvátfalva- Arvăteni · · · ·

- Poartă cioplită cu coloană ridicată în anul 1897, anul reabilitării 2010.
- Faragott oszlopos kapu 1897-ből, a felújítás éve 2010.
- Carved gate with column built in 1897, rehabilitation year: 2010.

Szépvíz- Frumoasa

- Clopotniță de lemn din sec. XIX și poartă din anul 1799, anul reabilitării 2010.
- XIX. századi harangláb és 1799-ben ácsolt kapu, a felújítás éve 2010.
- XIXth century belfry and gate built in 1799, rehabilitation year: 2010.

2011-ben - 23 kapu – 30 407 lej értékben (Lengyelfalva (rég), Csíkszentgyörgy, míg Máréfalván 21 kapu javítását támogattuk összesen 13 258 lejjel)

Csíkszentgyörgy - Ciucsângeorgiu

- Poartă ridicată în anul 1775, anul reabilitării 2011.
- Ácsolt kapu 1775-ből, a felújítás éve 2011.
- Gate built in 1775, rehabilitation year: 2011.

Székelylengyelfalva - Polonița · · · ·

- Poartă cioplită cu coloană ridicată în anul 1848, anul reabilitării 2011.
- Faragott oszlopos kapu 1848-ból, a felújítás éve 2011.
- Carved gate with column built in 1848, rehabilitation year: 2011.

2012–2013-ban - 20 kapu - 31 324 lej értékben (Csíkban – Kotormány, Csíkvacsárcsi, míg Udvarhely vidékén 18 kaput, összesen 14 295 lej értékben)

Kotormány - Cotormani · · · ·

- Poartă ridicată în anul 1806, anul reabilitării 2012.
- Kapu 1806-ból, a felújítás éve 2012.
- Gate built in 1806, rehabilitation year: 2012.

2014-ben - 5 kapu - Bethlen Gábor Alap - 3 000 000 forint, azaz 42 000 lej értékben (Oklánd 1908, Csíkszenkirály 1815, Csíkszentgyörgy 1821 és 1868 (Gáll Sándor-kapu, Márton Ferenc-kapu) és Menaság 1828 (Adorján kapu))

2015-2016 – 17 kapu - 7 500 000 Ft, 108 816 lej értékben (Csíkelne – 2 kapu, Vacsárcsi, Gyergyócsomafalva, Zetelaka - 6 kapu) (Máréfalva - 2 kapu, Nagymedesér, Csíkszentgyörgy, Csíkmadaras (felújítás alatt), Csíkmenaság – 2 kapu (felújítás alatt), Csíkszentkirály, Székelylengyelfalva, Székelyszentlélek (felújítás alatt)).

Eddig összesen 73 kapu állagmegőrzését vagy teljes felújítását sikerült elvégezni 253 487 lej értékben.

2016-2017-re 2 csíkszentgyörgyi kapu 1840-ből, 2 csíkbánkfalvi kapu 1841-ből, illetve 1860-ból, 2 csíkverebesi kapu 1832-ből, illetve 1847-ből, 1 vacsárcsi kapu 1847-ből, 2 csomafalvi kapu 1948-ból, 1 felsőboldogfalvi és 1 küllőkeményfalvi kapu 1918-ból, 1 székelyszentkirályi kapu 1942-ből, 1 székelyfancsali kapu 1895-ből és 1 székelyderzsi kapu van előterjesztve.

ELISMERÉS: EUROPA NOSTRA DÍJ KOVÁCS PIROSKÁNAK

A 84. éves nyugalmazott pedagógus, népművelő, néprajzi gyűjtő, Kovács Piroska munkáját Hargita Megye Tanácsa javaslatára az év legkiemelkedőbb örökségvédelmi megvalósításaként ismerte el 2012-ben az Europa Nostra és az Európai Unió.

Faluképvédelmi program

A program célja a megye népi építészeti értékeinek azonosítása és megmentése. Végcélja pedig olyan helyi szabályozás elkészítése, mely hosszú távon biztosíthatja a fejlődést oly módon, hogy a helyi értékek és a helyi jelleg is megmaradjon.

Faluképvédelmi programjára (felmérések, kiadványok/könyvek, építészeti konferenciák, modern székely ház és ravatalozó modellek) eddig körülbelül 1 100 000 lejt költött Harghita Megye Tanácsa.

Így 2009 és 2015 között **85 település** tanulmányát készítették el 20 helyi építész bevonásával, és eddig **35** tanulmányt használtak fel az Általános Rendezési Tervek (PUG) frissítéseinél.

Modern székely ház program

A székelyföldi települések arculatát az öreg házak eltűnése mellett egyre erőteljesebben meghatározzák az új építésű, oda nem illő lakóházak. Megjelennek a mediterrán lakóparkok, az arctalan készházak és a táj megváltozik, olyan arcot vesz fel, ami tőle idegen. Ennek a problémának az orvoslására írt ki pályázatot a Kós Károly Egyesülés 2008-ban – az ötletet felkarolta Harghita Megye Tanácsa, és már 2008-ban, majd 2009-ben is támogatta az építészek munkáját.

A székelyházpályázat lényege olyan építészeti megoldások keresése, amelyek magukban hordozzák a székely ház esszenciáját, anyaghasználatát, de a mai kor térigényeinek is megfelelnek.

A program 2009-től lényegesen realisabbá kezdett válni azért, hogy ugyanebben az évben indult a faluképvédelmi programunk, amelynek a lényege az, hogy feltérképezze településeink épületállományát. Hat év alatt 68 település leltára készült el. A már elkészült leltárra alapozva az építészek újra megpróbálkoztak tájegységenként körvonalazni a környezetbe illő modern székely házat.

Mintaházról akkor beszélhetünk, ha szakmai (építészeti, településképi és kivitelezési), használati, valamint gazdasági szempontból egyaránt olyan épület valósul meg, amely a helyi közösségek tagjaiban tetszést, elismerést, igényt vált ki. A mintaház példaértékű megvalósításához az szükséges, hogy minden tervezési és kivitelezési fázis szakmai és legális szempontból kifogástalan legyen.

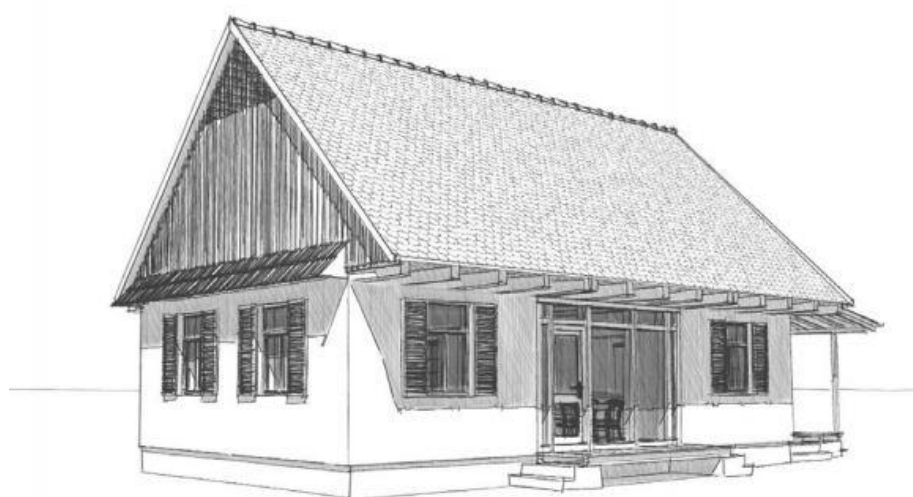
A vázlattervek megfogalmazásánál külön szempont volt a tájegységek szerinti karakteres elemek megjelenítése, így gyergyói, udvarhelyszéki és csíki minták szerint készültek a tervek.

A program jelenlegi helyzete

2011-ben 9 mintaterv megvalósíthatósági tanulmánya készült el:

2013-ban elkészült a 9-es számú Csík területre tervezett mintaház kivitelezési fázisú projektje. Ez három különböző szerkezetű és beosztású mintaház tervét tartalmazza, ami alatt azt kell érteni, hogy a három különböző szerkezetű mintaház lehet például földszintes, 100–120 m² vagy akár beépített tetőszerkezetű is. A tervcsomag tartalmazza az építészeti, statikai és gépészeti (víz, fűtés, villany) tervet. Ennek felhasználását illetően szükséges a kiválasztott tervet az adott építésszel megbeszélni, felvenni vele a kapcsolatot és együttműködni. Ezek a tervek elméleti helyszínre vannak kitalálva, így az igénylő által kiválasztott telekre kell adaptálni minden szakág szintjén. Ez magával vonja a terv bővítését, helyszínre szabását, amibe beletartozik az alapozási terv, a helyszínrajz, a betájolási rajz és esetleges más szakdokumentáció is.

Képanyag

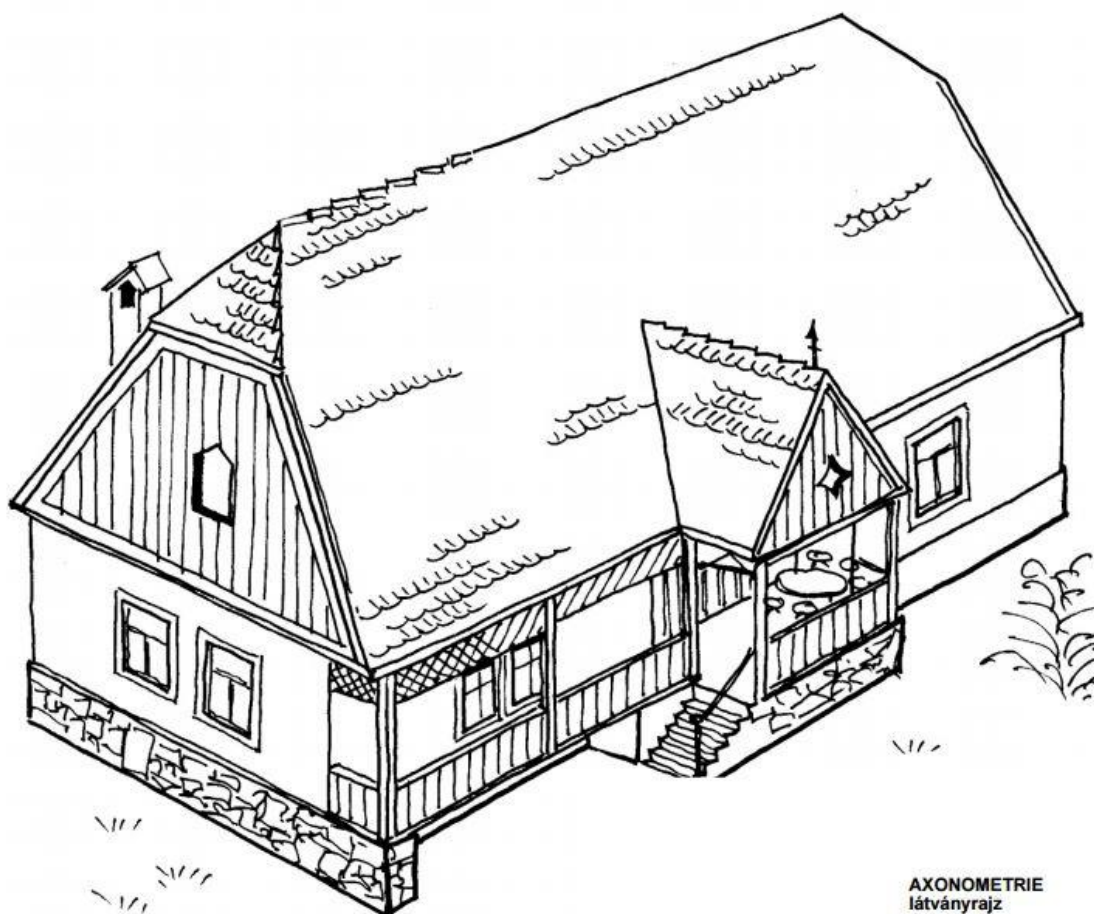
Gyergyó

Udvarhely

Csík, Kászonok

Kászonok

Régészeti program

A program célja a Csíki Székely Múzeum, az udvarhelyi Haáz Rezső Múzeum, illetve a gyergyószentmiklósi Tarisznyás Márton Múzeum régészeti kutatásainak a támogatása, ugyanis a múzeumoknak legtöbb esetben csak leletmentő ásatásokra van anyagi lehetőségük, így a szisztematikus, többéves kutatásokra ez az alap (támogatás) ad lehetőséget.

A kutatási eredményekről rendhagyó történelemórán tájékoztatják a diákokat, érdeklődőket a régészek – vagy a megyeházán, vagy a helyszínen (lásd alább – 2011).

Építészeti tanácsadás

Hargita Megye Tanácsa Faluképvédelmi programjának elsődleges célja az épített örökséggel kapcsolatos mentalitásváltás, a tájékoztatás és a jó példák felmutatása, valamint olyan épületek tervezése, amelyek szervesen illeszkednek az adott település hagyományos képébe mind arányaikkal, mind anyaghasználatukkal, és különböző megoldást kínálnak igénytől, alaprajzi beosztástól, illetve földrajzi elhelyezkedéstől függően.

A múlt év végén az építészeti szakemberekkel tartott megbeszélésen többek között arról is egyeztettünk, hogy törekvéseink elérése érdekében szükséges lenne település szinten is az építészti tanácsadás fizikai és jogi személyeknek. Ennek a tanácsadásnak elsődleges célja a megelőzés lenne, hisz olyan tanácsokat kaphatnak az érintettek, amelyek segítségével megelőzhetőek lennének a meggondolatlan, tájromboló hatással bíró beruházások megjelenése. Ezzel pedig mindenki jól járna, hisz mérséklődne a napjainkra jellemző fejetlen építkezés, a Székelyföldre nem jellemző építészeti stílus, amely lassan háttérbe szorítja épített örökségünket.

Alább egy részlet az Épített örökségvédelmi stratégia Szakhatóság és értékvédelem című fejezetéből:

„Kevés a megyei szintű lehetőség az értékvédelmi szakhatóságok helyzetének alakítására, elsősorban amiatt, hogy a műemléken táji érték jelenleg nem határozható meg pontosan. Ezenkívül a szakhatóság kinevezése nem megyei, hanem minisztériumi jogkör, igen kicsi mozgástérrel és hatáskörrel. A nagy gond a főépítési szerepkör rossz törvényi szabályozása. Jelen rendelkezések értelmében lehetetlen megfelelő szakértelemmel és főleg helyismerettel rendelkező főépítészt alkalmazni, sokszor még nagyvárosban is. Ezért kiemelt fontosságú a „tanácsadó építész” fogalmának gyakorlati megvalósítása. El kell érni azt, hogy minél több településnek legyen megfelelő tekintéllyel felruházott tanácsadó építésze. A tanácsadó (fő)építésznek egyaránt kell képviselnie a közérdeket és a szakmaiságot.”